

บทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษาวัด
ในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี*

ROLES OF TEMPLES IN DEVELOPMENT OF STRENGTHCOMMUNITIES:
A CASE STUDY OF THE TEMPLES IN BANSANG DISTRICT
PRACHINBURI PROVINCE

จตุพล พรหมมี, พระครูปริยัติวรณารณ (ปรัชชานันท์ เดชวณโณ),
พระมหาขุนทอง อคควโร

Jatupol Phrommee, Phrakhrupariyatwannaporn (Prachachanan Techawanno),
Phramaha KhunThong Akkavaro
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: khuntong.son@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี 2. ศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งงานวิจัยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม ถามบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา หาค่าร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอ บ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ตามความคิดเห็นของประชาชนและพระสงฆ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านพัฒนาวัฒนธรรม ด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม ด้านพัฒนาสังคม และด้านพัฒนาเศรษฐกิจ 2. แนวทางในการพัฒนาบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง: กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

ประกอบด้วย แนวทางการพัฒนาสังคม พระสงฆ์ต้องส่งเสริมพระพุทธศาสนา อบรมคุณธรรม จริยธรรม แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น และจัดให้มีการฝึกอบรมให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถพึ่งตนเองได้ แนวทางการ พัฒนาวัฒนธรรม พระสงฆ์สืบสานรักษาและต่อยอดวัฒนธรรม คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมและด้าน พัฒนาสิ่งแวดล้อม พระสงฆ์ทำความสะอาดวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เบียดเบียน สิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: บทบาท; วัด; การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the role of monasteries in developing strong communities: a case study of monasteries in Ban Sang District Prachinburi Province. 2. To study the guidelines for the development of the monasteries role in strengthening the community: A case study of monasteries in Ban Sang District Prachinburi Province, conducted by the mixed reaserch methods. The quantitative research used questionnaires to ask about the role of monasteries in developing a strong community using descriptive statistics, namely the mean, percentage, and standard deviation. The qualitative Research, data were collected through in-depth interviewing 15 key informants and analyzed by content descriptive interpretation.

The results showed that 1. The role of monasteries in the development of strong communities: A case study of monasteries in Ban Sang District Prachinburi Province. according to the opinions of the people and the monks was at a high level. When considering each aspect, it was found that the monks played a high role in community development in all four areas, with averages ranging from highest to lowest. Including cultural development, environmental development, social development and economic development. 2. Guidelines for the development of monasteries' roles in promoting strong community development: A case study of monasteries in Ban Sang District Prachinburi Province consisted of social development. Monks must promote Buddhism for cultivating morality and ethics. Economic development; monks shouls encourage people to conduct honest occupations without encroaching on others and training to educate, understand and be self-reliant. cultural development guidelines; The monks should continue to preserve and promote the culture, thinking of mutual benefit,

and developing the environment for monks to clean the monasteries in order not to encroach on the environment for further sustainability.

Keywords: Role; Monastery; Strong Community Development

บทนำ

ชุมชน (Community) นับได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญของสังคม เพราะชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีความผูกพันกันตั้งแต่ระดับครอบครัว เพื่อนบ้าน มีความเอื้ออาทร รักและปรารถนาดีต่อกัน เป็นพื้นฐานที่กลม่อเกลาจิตใจคนในการอยู่ร่วมกัน ชุมชน เป็นองค์การทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีอาณาเขตครอบคลุมท้องถิ่นหนึ่งและปวงสมาชิกสามารถบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานส่วนใหญ่ได้และสามารถแก้ไขปัญหาส่วนใหญ่ในชุมชนของตนเองได้ (จำนงค์ อดิวัฒน์สิทธิ์, 2532) การที่จะสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้น ย่อมมาจากหลายปัจจัยที่สำคัญคือการที่ประชาชนมารวมตัวกัน มีความสนใจร่วมกันมีอัตลักษณ์เดียวกันมีความมุ่งหมายอย่างเดียวกัน ต้องมีความตระหนักสำนึกทางศีลธรรม มิฉะนั้นการแบ่งปันกันเห็นความสำคัญของผู้อื่นเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เนื่องมาจากมนุษย์ทุกคนที่เกิดมามีต้องมั่งมีสังคม ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการอยู่ร่วมกันและดำรงชีวิตของมนุษย์โดยมนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้ตามลำพังโดยสังคมของมนุษย์เริ่มต้นตั้งแต่สถาบันครอบครัวซึ่งการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในสถานะต่าง ๆ

วัดในอดีตมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบกิจการสาธารณะเพื่อประโยชน์แก่ชุมชนกล่าวคือในด้านการให้บริการแก่ชุมชนนั้นในอดีตการเรียนหนังสือก็ต้องเข้ามาศึกษาที่วัดจนพัฒนาการเป็นโรงเรียนวัดต่าง ๆ ขึ้นมามากมาย แม้กระทั่งการรักษาพยาบาลในชุมชนก็ยังใช้วัดเป็นพื้นที่รักษาผู้ป่วย ไม่ว่าจะเป็นการรักษาการป่วยทางกายรวมทั้งการป่วยทางด้านจิตใจ (พระครูธรรมธรนิเทศ อภิญาโณ และพระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์ (ชัยวัฒน์ สุพุทธจิตโต), 2559) นอกจากนี้วัดยังมีบทบาท อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การประชุมของชุมชนในการนำไปพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การประชุมในการจัดงานพิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็งานบุญงานวัด เรายังพบอีกว่าวัดยังเป็นที่เปิดให้ทุกคนเข้ามาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ บางวัดยังเป็นพื้นที่ที่ให้คนมาเล่นกิจกรรมบันเทิง อาทิ เป็นที่เล่นสำหรับเด็กเล็ก ๆ ถ้าเปรียบง่าย ๆ ก็คือ วัดเป็นที่สาธารณะที่มีคุณค่ามากที่สุดของชาวบ้าน วัดคือศูนย์รวมกิจกรรมของทุกอย่างในชุมชนที่มีบทบาทสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมสาธารณะในอดีตในปัจจุบันวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ยังไม่สามารถร่วมกันจัดการปัญหาของตนเองได้ เนื่องจากวัดกับชุมชน ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ทั้งด้านเงินทุนด้านบุคลากร ที่จะมาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงาน หรือมาฝึกอบรมให้กับสมาชิกในชุมชน ขาดแนวทางการระบวนการเคลื่อนไหวย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวิถีชุมชน อาศัยเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน มาจัดการปัญหา ในชุมชน เนื่องจากสมาชิกของชุมชน ยังขาด

ความสามารถในการจัดการชุมชน จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมสนับสนุน จากภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน เมื่อชุมชนขาดความเข้มแข็ง ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน คือ 1. ด้านสังคม ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาครอบครัว 2. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ปัญหาคนว่างงาน ปัญหาคนยากจน ปัญหาหนี้สินนอกระบบ 3. ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความแตกต่างด้านศาสนา ภาษา ความเชื่อ และแผนการดำรงชีวิต 4. ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ปัญหามลภาวะเป็นพิษ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2563)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึง บทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษาวัดในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ผลของการวิจัยครั้งนี้จะนำไปเป็นแนวทางของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งให้กับชุมชนตนเองและเป็นแนวทางสำหรับชุมชนอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง: กรณีศึกษาวัด ในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview)

2. กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 490 รูปหรือคน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ผู้นำธรรมชาติ ได้แก่ ผู้นำทางด้านศาสนา จำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ นายอำเภอ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากขึ้นจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษาวัดในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้จนครบ ทุกประเด็น โดยขออนุญาตจัดบันทึก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาระดับความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของประชาชน พระสงฆ์ เด็กและเยาวชนในอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี สถิติที่ใช้ คือค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์ เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technique) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์บทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง: กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ตามความคิดเห็นของประชาชนในภาพรวม ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ตามความคิดเห็นของประชาชนและพระสงฆ์ในภาพรวม

ด้านที่	บทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรีตามความคิดเห็นของประชาชนและพระสงฆ์ในภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
1	ด้านพัฒนาสังคม	3.64	0.42	มาก
2	ด้านพัฒนาเศรษฐกิจ	3.61	0.35	มาก
3	ด้านพัฒนาวัฒนธรรม	3.76	0.42	มาก
4	ด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม	3.67	0.21	มาก
ภาพรวม		3.65	0.38	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง : กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี ตามความคิดเห็นของประชาชนและพระสงฆ์ในภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก (\bar{X} =3.65, S.D = 0.38) โดยเรียงลำดับการปฏิบัติจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านพัฒนาวัฒนธรรม (\bar{X} = 3.76, 0.42 ด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม (\bar{X} = 3.67, S.D. = 0.42) ด้านพัฒนาสังคม (\bar{X} = 3.64, S.D. = 0.42) ด้านพัฒนาเศรษฐกิจ (\bar{X} = 3.61, S.D. = 0.35) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง: กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

2.1 ด้านพัฒนาสังคม พระสงฆ์ต้องส่งเสริมพระพุทธศาสนา อบรมคุณธรรมจริยธรรม

2.2 ด้านพัฒนาเศรษฐกิจ ให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และจัดให้มีการฝึกอบรมให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถพึ่งตนเองได้

2.3 ด้านพัฒนาวัฒนธรรม พระสงฆ์สืบสานรักษาและต่อยอดวัฒนธรรม คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม

2.4 ด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทำความสะอาดวัดให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม เพื่อความยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

บทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง: กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรีประกอบด้วย 4 ด้าน สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 ด้านพัฒนาสังคม อภิปรายได้ว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า วัดช่วยอบรมบ่มนิสัยเด็กก่อนวัยเรียนเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมแต่ยังเด็ก วัดให้ประชาชนรู้จักโทษและพิษภัยของยาเสพติดเพื่อป้องกันการระบาดของยาเสพติดในชุมชนวัดใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อลดความขัดแย้งในครอบครัวสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติทัศน์ ผกาทอง (2560) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทผู้นำสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในภาพรวมอยู่ในระดับมากได้ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.61 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับศีล 5 ได้ค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากับ 3.82 2. บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครในด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม พบว่า ด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.08, 2.92 และ 2.99 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน 3. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.99 เมื่อพิจารณาเป็น รายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านจากการสัมภาษณ์พบว่า บทบาทที่สำคัญของผู้นำสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน คือสนับสนุนให้บุคลากรของวัด คือพระภิกษุ-สามเณร ไปอบรมศีลธรรมให้กับเยาวชน

ตามสถานศึกษาที่อยู่ในบริเวณที่วัดตั้งอยู่ รวมทั้งมีการจัดตั้งโรงเรียนการกุศล และโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภายในบริเวณวัด ส่วนเรื่องเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมผู้นำสงฆ์ส่วนใหญ่ ไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก ด้านปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน คือ บุคลากรงบประมาณ และนโยบายของรัฐ

1.2 ด้านพัฒนาเศรษฐกิจ อภิปรายได้ว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ระดับมากอาจเป็นเพราะว่า วัดสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วัดพัฒนานวัตกรรมเพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ วัดจัดระบบเศรษฐกิจที่ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน วัดจัดระบบการพัฒนาชีวิตของบุคคลควบคู่กับการพัฒนาสังคม ชุมชน และสิ่งแวดล้อม โดยมีจริยธรรมคือความเมตตาความเกื้อกูล สงเคราะห์ความสามัคคีและความไม่เห็นแก่ตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า 1. ความคาดหวังที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 1.1 พระสงฆ์และพระสังฆาธิการมีความคาดหวังต่อบทบาทพระสงฆ์ คือ พระสงฆ์ควร มีบทบาทในการส่งเสริมให้ครอบครัวนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างจริงจัง การพัฒนาศักยภาพของบุคคลในสายการปกครองให้มีคุณธรรม จริยธรรม โดยประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นและผู้บริหารที่เกี่ยวข้อง การเป็นผู้นำด้านจิตใจเผยแผ่คุณธรรมจริยธรรม เทศนาอบรมสั่งสอนและเป็นตัวอย่างที่ดี การสอนศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา การนำหลักธรรมมากระตุ้นเตือน ให้พุทธศาสนิกชนรู้จักพอเพียง มีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน ปลุกฝังให้เยาวชนรู้จักใช้ชีวิตแบบพอเพียงพึ่งพาตนเองได้ การเผยแผ่หลักธรรมผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ และมีบทบาทในการจัดภูมิทัศน์ของวัดให้เป็นที่พักผ่อนชื่นชมกับธรรมชาติ และเป็นแหล่งฝึกฝนทักษะประสบการณ์ในการเลี้ยงชีพ 1.2 พุทธศาสนิกชน มีความคาดหวังต่อบทบาทพระสงฆ์ในระดับมากทุกสถาบัน โดยมีความคาดหวังต่อบทบาทพระสงฆ์ผ่านสถานศึกษามากที่สุด รองลงมาคือ สถาบันครอบครัว สถาบันนันทนาการ สถาบันสื่อมวลชน สถาบันการศึกษา สถาบันเศรษฐกิจ และสถาบันการปกครอง 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 2 ประเด็นคือ ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค สอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2553) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็งรูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งผลการศึกษิตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง พบว่ามีประโยชน์ 6 ประการในการพัฒนาชุมชน คือ 1. การนำตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งมาเป็นเป้าหมายหรือทิศทางในการดำเนินงาน 2. การนำตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้และประเมินผลตนเอง 3. การนำตัวชี้วัดเป็นสิ่งที่ทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมให้มองเห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน 4. การใช้ตัวชี้วัดมาเป็นกระบวนการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพให้กับชุมชน 5. การใช้ตัวชี้วัดเป็นกระบวนการ

เพื่อถักทอความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก่อให้เกิดพลังการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและ 6. การใช้ตัวชี้วัดเป็นกระบวนการสร้างแนวทางใหม่ในการประเมินผลงานพัฒนา ซึ่งรูปแบบดังกล่าวเป็นการประยุกต์ใช้ทั้งในระดับนโยบายและในระดับชุมชนส่วนผลเกี่ยวกับการศึกษารูปแบบตัวชี้วัดการจัดการชุมชนเข้มแข็งในระดับชุมชน พบว่า มีรูปแบบตัวชี้วัดที่สำคัญ 4 ด้าน คือ

1. ด้านเศรษฐกิจมีตัวชี้วัดย่อย 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ การผลิตและการบริโภคในชุมชน กลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชน
2. ด้านสังคมและองค์กรชุมชน มีตัวชี้วัดย่อย 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การจัดการและการบริหารองค์กรชุมชน ความสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน
3. ด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้ มีตัวชี้วัดร่วม 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน การจัดการตนเองทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา
4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีตัวชี้วัด 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการชุมชนเข้มแข็ง คือ 1. ในระดับชุมชนชุมชนควรมีการส่งเสริมและจัดตั้งองค์กรชุมชนในมิติของการจัดการตนเอง เสริมสร้างและประสานเครือข่ายในชุมชนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และให้ความร่วมมือกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
2. ระดับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนในระดับพื้นที่และกิจกรรมของชุมชนโดยมีการกำหนดมาตรการในแผนแม่บทชุมชน จัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน
3. ระดับหน่วยงานภาครัฐหรือในระดับนโยบายรัฐควรปกป้องฐานทรัพยากร ภูมิความรู้ วัฒนธรรม และสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายใต้กระแสชุมชนท้องถิ่นที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ในกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อนำไปสู่การจัดการที่มีประสิทธิภาพอันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งควรเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของชุมชนท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสังคมเพื่อให้ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ สามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและจิตใจ
4. ศักยภาพของผู้นำชุมชน ในเชิงการถ่ายโอนความรู้ทักษะ การจัดการจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง หรือสมาชิกรุ่นหลัง

1.3 ด้านพัฒนาวัฒนธรรม อภิปรายได้ว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ระดับมากอาจเป็นเพราะว่า วัดเป็นสถานที่สืบทอดทายาทพระศาสนา เช่น การบวชสามเณร อุปสมบทพระภิกษุ เนกขัมมจารี และอุบาสก อุบาสิกา วัดเป็นศูนย์รวมแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมต่าง ๆ วัดเป็นสถานที่เผยแพร่ให้ความรู้เรื่องหลักธรรมคำสอนแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีการดำเนินชีวิตให้ห่างไกลจากกิเลส อบายมุข สิ่งไม่ดีอื่น ๆ วัดมีการสั่งสอน อบรม ตักเตือน ชี้นำชุมชนให้เข้ามาอยู่ในขอบข่ายของศีลธรรมอันดีงามตามที่สังคมไทยคาดหวัง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิศิษฐ์ฯ ประชานาถ (นนทิโย ประยูร) (2560) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัด

สมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาชุมชนตามแนวตะวันตก เป็นการกระทำในการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง ไปในทางที่ดีขึ้น เจริญขึ้นเป็นลำดับอย่างมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยอาศัยกระบวนการ (Process) อันเป็นทั้งวิธีการ (Method) และยังเป็นทั้งโครงการหรือแผนงาน (Program) อีกทั้งการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง (Movement) ซึ่งในหลักการดังกล่าวก็เพื่อการพัฒนาให้ชุมชนมีคุณภาพในการดำรงชีวิตอยู่ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม และในทัศนะของพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดีหรือการมีดุลยภาพของชีวิตที่มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคลกับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนและบุคคลรอบข้างให้มีความสุข รู้เท่าทัน จึงเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อจัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความคิดวิจารณ์ญาณตามเหตุปัจจัยด้วยตนเอง โดยอาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา 2. สภาพของชุมชนของวัดอินทารามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ เมื่อความเจริญขยายตัว ชุมชนนี้ได้รับผลกระทบจากการเพิ่มของผู้คนในชุมชน มีหมู่บ้านจัดสรรและร้านค้าเป็นจำนวนมาก สภาพความเป็นอยู่ของชาวชุมชนในปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 2 ส่วน ประกอบด้วยชาวชุมชนที่อาศัยมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งส่วนมากเป็นครอบครัวใหญ่มีอาชีพเป็นหลักฐานมั่นคง กับชาวชุมชนที่อาศัยมาแต่ดั้งเดิม ซึ่งส่วนมากเป็นครอบครัวใหญ่มีอาชีพเป็นหลักฐานมั่นคง กับชาวชุมชนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากต่างจังหวัด ซึ่งประกอบอาชีพรับราชการ รับจ้าง แต่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปความเป็นอยู่ของประชาชนชุมชนวัดอินทารามยังไม่หนาแน่น ไม่แออัดมากนัก สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นสวนผลไม้ นอกจากนั้นยังมีพื้นที่ว่างเปล่าอยู่อีกมาก คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนค่อนข้างดี เนื่องจากไม่แออัด และไร้มลพิษและสอดคล้องกับงานวิจัยของสรรเกียรติ กุลเจริญ (2558) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น: ศึกษากรณีงานประเพณีสงกรานต์พระประแดง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า 1. ประเพณีสงกรานต์พระประแดงดั้งเดิม มีความเป็นมาจากการเชื่อของชาวมอญ แต่ละประเพณีจะมีพื้นฐานความเชื่อ และคุณค่าที่แตกต่างกันไป โดยส่วนใหญ่จะเกี่ยวพันให้ชาวมอญได้ยึดมั่นและบำรุงพระพุทธศาสนา กตัญญูต่อบรรพชนและบุพการีที่ล่วงลับ และแสดงความเคารพต่อบุพการีที่ตนเคารพนับถือที่ยังมีชีวิตอยู่ รวมทั้งสร้างความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตลอดจนความสนุกสนานและรื่นเริง หลังจากที่ต้องตรากตรำ ทำงานหนักมาตลอดทั้งปี ประกอบด้วยประเพณีสำคัญ 9 ประเพณีได้แก่ 1. ทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ ฟังธรรม 2. ส่งข้าวสงกรานต์ 3. วนกาละแม 4. เล่นสละบ้า 5. คำตันโพธิ์ 6. ปล่อยปลา ปล่อยนก 7. แห่หงส์ธงตะขาบ 8. สรงน้ำพระพุทธรูป-รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ และ 9. ทะแยมอญ 2. ประเพณีสงกรานต์ของชาวมอญพระประแดงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเป็นผลมาจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลง และการขาดความรู้ของผู้จัดงานประเพณีสงกรานต์ ตลอดจนนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล ประเพณีของมอญหลายอย่างได้เริ่มสูญหายไป เช่น การส่งข้าวสงกรานต์การค้า ต้นโพธิ์ และการแสดงทะแยมอญ ที่ยังคงอยู่เป็นเพียงการแสดงสาธิตให้

นักท่องเที่ยวได้รับชมเท่านั้น นอกจากนี้ประเพณีสงกรานต์พระประแดงได้มีการประดิษฐ์ประเพณีอื่นขึ้นมาใหม่ได้แก่แห่งสังฆะตชาบ แห่งนางสงกรานต์ ประกวดนางสงกรานต์และหนุ่มลอยชาย จัดขบวนแห่รถบุปผชาติรวมทั้งการละเล่นอื่น ๆ 3. ในอนาคต องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนต้องร่วมกันเป็นแกนหลักในการอนุรักษ์และฟื้นฟู รวมทั้งให้ความรู้แก่ทุกฝ่าย และต้องประชาสัมพันธ์ถึงสาระัตถะคือปรัชญาและความเชื่อของชาวมอญ ประเพณีสงกรานต์พระประแดง จึงจะดำรงอยู่เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในยุคโลกาภิวัตน์

1.4 ด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม อภิปรายได้ว่า มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ระดับมากอาจเป็นเพราะว่า วัดมีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ และสร้างความเข้าใจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการช่วยกันลดมลพิษต่าง ๆ เช่น เรื่องการจัดการขยะ วัดจัดทำน้ำหมักจุลินทรีย์ทำปุ๋ยหมักการติดตั้งถังดักไขมันในโรงครัวของวัดเพราะจะช่วยลดการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ วัดมีการกำหนดพื้นที่ของวัดให้เป็นสัดส่วนทั้งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส มีการดูแลรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสิ่งก่อสร้างภายในวัด วัดจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมโดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพรชัย พันธุ์ธาดาพร (2559) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของ พระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน 2. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของ ผู้นำชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน 3. เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ กับ ผู้นำชุมชน ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชราวดี ตรีชัย (2552) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบล ศีลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยสำคัญของการพลิกฟื้นจากสังคมที่มีปัญหาวิกฤติในด้านต่าง ๆ สามารถทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ เป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญ คือ 1. ผู้นำมีภาวะผู้นำโดดเด่นในด้านขีดความสามารถของผู้นำ (ผู้ใหญ่โชคชัย ลิ่มประดิษฐ์) ในการสร้างกระบวนการประชาธิปไตย ในการบริหารงาน เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา การมีจุดยืนทางความคิด วิถีคิด เห็นคุณค่าและพลังในการพัฒนาชุมชน ตระหนักสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพิงจากภายนอก เป็นผู้นำที่มีความมั่นใจในตนเองสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมุ่งมั่น และมีความสามารถในการถ่ายทอดอย่างชัดเจน 2. การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบ้านหนองกลางดง การสร้างพลังการทำงาน

เป็นทีม สร้างคนดี คนเก่ง คนมีความสามารถ สร้างผู้นำในชุมชน ประสานพณีกกำลังร่วมคิด ร่วมทำ 3. การมีทุนทางสังคมในมิติต่างๆ ความสัมพันธ์เกื้อกูลภายในชุมชน ความรักสามัคคี ผูกพันกัน สานสัมพันธ์กันในระบบอาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้าน เก่งคิด เก่งทำ เห็นผลได้ในทางปฏิบัติ 4. ทุนทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มทางอาชีพ นำภูมิปัญญาเพิ่มมูลค่าผลผลิต (แปรรูป) ลดปัญหาการว่างงานสร้างรายได้ ชุมชนปลอดภัย สังคมมีความสุข 5. เป็นปัจจัยที่ประกันว่าชุมชนสำเร็จ เป็นชุมชนเข้มแข็ง แต่ไม่ใช่ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง

2. กลยุทธ์ที่ผู้นำชุมชนสามารถพลิกฟื้นไปสู่ความเข้มแข็งจากการศึกษาพบว่า การมีสภาและการจัดทำแผนชุมชน เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่ทำให้เกิดการหลอมรวมคนในชุมชนและเป็นการพณีกกำลังประสานประโยชน์เป็นหนึ่งเดียว การมีสภาเป็นพื้นฐานที่มั่นคงในระบอบประชาธิปไตย การจัดทำแผนชุมชน เป็นการสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ กองทุนชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาพลิกฟื้นเศรษฐกิจ สังคม ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงบนพื้นฐานของการพัฒนาพลิกฟื้นให้ เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างแท้จริง แผนชุมชนเป็นแผนที่ชีวิตของสังคมให้ดำเนินไปตามแนวทางที่ได้ ร่วมกันคิดแก้ปัญหาเพื่อเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านหนองกลางดง สภาและแผนชุมชน ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านหนองกลางดงเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2. แนวทางในการพัฒนาบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งอภิปรายได้ว่า บทบาทด้านพัฒนาสังคม ได้แก่ 1. พระสงฆ์จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนา อบรมคุณธรรมจริยธรรม 2. พระสงฆ์รักษาพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น 3. พระสงฆ์ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน 4. พระสงฆ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น 5. พระสงฆ์ส่งเสริมการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข

บทบาทด้านพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่ 1. วัดส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น 2. วัดสอนหลักการบริโภคให้แก่ประชาชน

บทบาทด้านพัฒนาวัฒนธรรม ได้แก่ 1. พระสงฆ์สืบสาน รักษา และต่อยอดวัฒนธรรม 2. พระสงฆ์นำคนชุมชน หมู่บ้าน สำนึกว่าตนมาจากชุมชน 3. พระสงฆ์บูรณาการภูมิปัญญาและความรู้ของชุมชนหมู่บ้าน 4. พระสงฆ์มองวิสัยทัศน์ของชุมชนหมู่บ้าน 5. พระสงฆ์นำคนในชุมชน หมู่บ้านตระหนักในคุณค่าวัฒนธรรมชุมชนว่ามีคุณประโยชน์ในการดำรงชีวิต

บทบาทด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1. วัดทำความสะอาดและความเป็นระเบียบ 2. วัดเป็นพื้นที่สีเขียว มีความร่มรื่น มีการปลูกไม้ในพระพุทธศาสนา 3. วัดจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะมูลฝอย 4. วัดจัดการมลพิษ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านช่องทางต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของพรชัย พันธุ์ธาดาพร (2559) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของ พระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านการศึกษาด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรม

จริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน

2. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของ ผู้นำชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการป้องกันปัญหาเสพติดในชุมชน

3. เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ กับ ผู้นำชุมชน ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย มีการอธิบายความดังต่อไปนี้

บทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ด้านพัฒนาสังคม 2. ด้านพัฒนาเศรษฐกิจ 3. ด้านพัฒนาวัฒนธรรม และ 4. ด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

บทบาทพัฒนาสังคม ได้แก่ 1. พระสงฆ์จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพระพุทธศาสนาอบรมคุณธรรมจริยธรรม การป้องกันการเสพยาเสพติด การให้ความอนุเคราะห์ผู้ยากไร้ การสงเคราะห์ผู้มีปัญหาทางด้านจิตใจ และช่วยเหลือกิจกรรมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง 2. พระสงฆ์รักษาพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น รวมถึงการดำรงตนอย่างสมณะเพื่อเป็นต้นแบบในการอยู่ อย่างพอเพียง และควรจัดให้มีการปฏิบัติธรรมพัฒนาจิต และแสดงพระธรรมเทศนาอย่างสม่ำเสมอและส่งเสริมประเพณีไทยในเทศกาลต่าง ๆ 3. พระสงฆ์ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชน เช่น จัดอบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนจัดอบรมพระพุทธศาสนาในวันอาทิตย์ จัดตั้งสำนักเรียน พระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลีในวัด มอบทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนที่เรียนดีแต่ขาดทุนทรัพย์ สร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชนในวัด 4. พระสงฆ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ร่วมของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับความสามัคคี 5. พระสงฆ์ส่งเสริมการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและพระสงฆ์ต้องวางตัวเป็นกลางทางการเมือง มีส่วนร่วมในการใช้หลักธรรมเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมในชุมชน

บทบาทพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่ 1. วัดส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่น และจัดให้มีการฝึกอบรมให้ประชาชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถพึ่งตนเองได้ ให้มีการอบรมสอนประชาชนให้รู้จักใช้จ่ายทรัพย์ จากปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจทุกคนต้องมีสติทุกครั้งที่ใช้จ่ายทรัพย์ ต้องรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ อย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือยให้ความสำคัญต่อการจับจ่ายใช้สอยของบุคคลเพราะการใช้จ่ายของบุคคล ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมส่วนใหญ่มากกว่าที่ฟุ่มเฟือย ใช้จ่ายเท่าที่จำเป็นต่อชีวิต 2. วัดสอนหลักการบริโภคให้แก่ประชาชน หลักจำเป็นของการบริโภคในยามวิกฤตเช่นนี้ ต้องให้ความสำคัญกับมูลค่าใช้สอยปัจจัย 4 มาเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิต คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ความจำเป็นและความต้องการ การบริโภคเกิดจากความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ ด้วยเหตุผล สอง ประการ คือ หนึ่ง มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้เพราะการเสพบริโภคใช้สอย สอง มนุษย์จำเป็นต้องแสวงหาปัจจัยเพื่อเสพบริโภคใช้สอยในการดำรงชีวิต พระสงฆ์จึงถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการชี้แนะและแก้ปัญหาในชีวิตของประชาชน

บทบาทพัฒนาวัฒนธรรม ได้แก่ 1. พระสงฆ์สืบสาน รักษา และต่อยอดวัฒนธรรมมาพร้อมกับพัฒนาไปขณะเดียวกัน พระสงฆ์ควรนำคนในชุมชน หมู่บ้าน คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมหรือเอาธุระของชุมชนหมู่บ้านมีความรับผิดชอบช่วยเหลือส่วนรวม ไม่นิ่งดูดาย ช่วยด้วยความสมัครใจเต็มใจ เสียสละเวลาและทรัพย์สินให้กับส่วนรวมเพื่อนำไปก่อเกิดประโยชน์ทั้งเฉพาะหน้าและระยะยาว 2. พระสงฆ์นำคนชุมชน หมู่บ้าน สำนึกว่าตนมาจากชุมชน หมู่บ้านใด เป็นความสำนึกที่สะท้อนความรักความผูกพันห่วงหาเป็นเจ้าของชุมชน หมู่บ้าน สำนึกนี้หากมีแล้วจะนำพาให้ทำประโยชน์ไม่ทิ้งชุมชนรักใคร่ปรารถนาดีและเสียสละเพื่อส่วนรวม 3. พระสงฆ์บูรณาการภูมิปัญญาและความรู้ของชุมชนหมู่บ้านถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่เกื้อหนุนความเป็น

ชุมชน หมู่บ้านพื้นที่ นั่นคือ ชุมชนมีความรู้ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ เป็นของตนเองอันได้แก่ เศรษฐกิจ การเมืองศาสนา ศิลปะประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ทั้งหมดนี้ต้องมีระบบความรู้เป็นของชุมชน 4. พระสงฆ์มองวิสัยทัศน์ของชุมชนหมู่บ้าน อันเป็นความสามารถที่มองเห็นปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาในตนเอง ทำให้ไม่เกิดวิกฤติหรือความอ่อนแอเพราะสามารถแก้ปัญหาได้ทันท่วงที พระสงฆ์ควรนำคุณธรรมที่คนในชุมชน หมู่บ้านยึดถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตอันได้แก่สัจจะความจริงใจ ยึดมั่นในความเป็นธรรมถูกต้อง เมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คุณธรรมเหล่านี้เป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนหมู่บ้าน ซึ่งปรากฏในทุกมิติของวิถีชีวิต พระสงฆ์ควรใช้ระบบความสัมพันธ์แบบพี่แบบน้อง อันเป็นความสัมพันธ์แบบแนวราบ ไม่มีความแตกต่างทางชนชั้น แต่มีความใกล้ชิด ช่วยเหลือเกื้อกูลกันบนฐานของความปรารถนาดีต่อกันและกันอย่างไม่มีผลประโยชน์ 5. พระสงฆ์นำคนในชุมชน หมู่บ้านตระหนักในคุณค่าวัฒนธรรมชุมชนว่ามีคุณประโยชน์ในการดำรงชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมที่เป็นความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สั่งสมกันมานาน บทบาทของพระสงฆ์กลมกลืนไปกับวัฒนธรรมเดิมของชาวพุทธ เพราะในอดีต วัดและบ้านสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พระเป็นผู้นำของชาวบ้านทั้งด้านจิตใจ การปกครอง และสังคม

บทบาทด้านพัฒนาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1. วัดทำความสะอาดและความเป็นระเบียบ เช่น ใช้พื้นที่ตั้งวัด ให้เป็นสัดส่วน เหมาะสมทั้งเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส และมีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย 2. วัดเป็นพื้นที่สีเขียว มีความร่มรื่น มีการปลูกไม้ในพระพุทธศาสนา ปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน และมีการบำรุงรักษาต้นไม้ที่ปลูกอย่างเหมาะสม 3. วัดจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะมูลฝอย โดยใช้หลัก 3R ได้แก่ Reduce หมายถึง การลดใช้สิ่งของอย่างฟุ่มเฟือยใช้ทุกสิ่งอย่างคุ้มค่า เลือกใช้เท่าที่จำเป็น เลือกสินค้าที่มีอายุการใช้งานนาน Reuse หมายถึง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้คุณค่านำสิ่งของที่ยังใช้งานได้กลับมาใช้ใหม่เพื่อลดการใช้ทรัพยากรและลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้น Recycle หมายถึง เป็นการนำวัสดุต่าง ๆ ที่ไม่ใช่แล้วมาแปรรูปโดยกรรมวิธีต่าง ๆ เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ 4. วัดจัดการมลพิษ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผ่านช่องทางต่าง ๆ สิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในวัด นั่นคือจะต้องสร้างการมีส่วนร่วมให้ทุกภาคส่วนโดยวัดควรมีกิจกรรมต่าง ๆ มีการจัดตั้งคนในชุมชนเข้ามาเป็นคณะทำงานในการพัฒนาวัด มีการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการ และร่วมรับผิดชอบ เพื่อพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาของชุมชนตามแนวทางบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) เป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นที่อบรมสั่งสอนทั้งในเรื่องศีลธรรมและการใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม เพื่อความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งโดยมีคณะกรรมการติดตามและประเมินผลในระดับตำบล คณะกรรมการติดตามและประเมินผลในระดับอำเภอ และคณะกรรมการติดตามและประเมินผลในระดับจังหวัดเพื่อครอบคลุมการดำเนินงาน ทั้งในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ตามลำดับและกำหนดนโยบายเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน โดยมีกลุ่มเป้าหมายสำคัญคือประชาชนในชุมชน มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การส่งเสริมและสนับสนุนให้พระสงฆ์มีการพัฒนาตนเองทั้งทางธรรมและทางโลกเพื่อจะสามารถนำมาอบรมสั่งสอนเยาวชน และประชาชนได้อย่างถูกต้องชัดเจน
2. การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเป็นช่องทางในการศึกษาหาความรู้ การเผยแพร่ธรรมะของพระพุทธศาสนาและนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ
3. ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนมาเป็น เวลานาน พระสงฆ์จึงควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการวางแผน การกำหนด กรอบทิศทาง และนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้มีบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำศึกษาบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง: กรณีศึกษาวัดในอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดปราจีนบุรี และพื้นที่ในจังหวัดอื่น ๆ
2. ควรศึกษาแนวทางในการพัฒนาบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง: กรณีศึกษาวัดในเขตอำเภออื่น ๆ ในจังหวัดปราจีนบุรี และพื้นที่ในจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2563). *วัดกับการพัฒนาชุมชน อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี*. สืบค้น 20 มีนาคม 2566, จาก <https://district.cdd.go.th/bansang/>
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). *โครงการศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- กิตติทัศน์ ผกาทอง. (2560). บทบาทผู้นำสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 441-452.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2532). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พรชัย พันธุ์ธาดาพร. (2559). บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สืบค้น 20 มีนาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/J2VI4>
- พระครูธรรมธรนิเทศ อภิญาโณ และพระครูสุนทรเจติยาภิวัฒน์ (ชัยวัฒน์ สุทธิจิตโต). (2559). บทบาทของวัดในการเสริมสร้างให้เกิดสันติสุขในชุมชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 4(ฉบับพิเศษ), 82-90.
- พระครูพิศิษฐ์ประชาชนาถ (นนทิโย ประยูร). (2560). บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2 ฉบับพิเศษ), 439-455.
- พัชรราวดี ตรีชัย. (2552). การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลคิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ดุष्ฎิณีพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2553). กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง: รูปแบบ ปัจจัย และตัวชี้วัด. *วารสารรัฐศาสตร์*, 8(2), 119-158.
- สรระเกียรติ กุลเจริญ. (2558). การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น: ศึกษากรณีงานประเพณีสงกรานต์ พระประแดง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (ดุष्ฎิณีพนธ์ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

